

Юлія Птах

СПІВ / ЖИТТЯ

Київ • Темпора • 2025

Зміст

7	/	Пролог
11	/	Валіза та її жінка
25	/	Саду мій, саду
35	/	Цвіти тере
42	/	Передчуття безумовно чудового
56	/	На швидких поїздах
71	/	Вусатий Магарич
77	/	По колу (про колу)
88	/	Тиха вода
97	/	Мануна
107	/	Я все ж тебе люблю
121	/	Біля 11:00
131	/	Сонце близьенько
143	/	Я загадую: Лето
151	/	Пісня Лілії
166	/	Просодія
179	/	Епілог
187	/	Пісні, процитовані в тексті

Пролог

Кадр зблурений, знятий, схоже, на бігу, ще й на смартфон — уже років із десять їх бачу хіба у старших, — але я помічаю на колінах старезний синій зошит.

Так, це вона.

Ми насправду такі схожі? Так само сидить на самому краю коца, хоча місця вдосталь — я теж люблю, щоби босі ноги торкалися трави. Плечі зсугулені, одна рука лежить на шиї, підпираючи великим пальцем підборіддя. Волосся хіба більш в'юнке, а так — навіть стрижка та сама.

Двічі торкаюся дужки окулярів, щоби подивитися деталі проєкції. «N/A. Legacy content». Але це точно вона. Такого самого віку, як я зараз. Щось таке в нахилі її голови, у напруженні плечей, що здається, ніби от-от зиркне на мене з-під лоба, опустить кутики губ у своїй дивній усмішці, скаже щось на кшталт: «Дарцю, не змерзла? Іди носа помацаю».

— Good evening here on board, — каже літня бортпровідниця American Airlines. Тягучий фрай, яким закінчується кож-на її репліка, більше пасував би акторці, на чий шоу люди перестали купувати квитки, тому що не вірили, що встигнуть

до того, як їх розберуть, — принаймні так би це собі пояснювала сама акторка.

У паузі, яку вона робить після привітання, мені вловлюється несвідоме бажання додати «ladies and gentlemen». Гендерно заангажоване вітання тепер можна почути хіба в старих фільмах. Персонал авіакомпаній торував шлях до інклюзивних звертань, тож у них перших це відклалося на підкірці. Та чи не мені знати, як навіть закріплені роками звички часом дають збій.

Утім, я була би зовсім не проти, якби вона так і сказала: «Ladies and gentlemen, welcome onboard Flight 01B014 with service from New York to Kyiv». Я люблю старе кіно. Та й цікаво, чи хтось би ще помітив. Проте навряд. Такі речі зазвичай інертні. Мозок фіксує стенограму: відбувається щось не те. Але ти продовжуєш переставляти сумку з колін під крісло й назад, перекладати в кишеню сидіння шалик і не в силах змиритися із вразливою голизою шиї, знову пов'язуєш його. І лише потім, коли літак випірне із сірої каші, яка раптом виявляється зефірною хмаринкою, і вирівнюється твоє дихання, ти ловиш себе на думці: «Стоп, вона правда сказала “ladies and gentlemen”? Відчайдушна!».

Так приємно відчувати, як ручка тисне на папір, як з'являються слова. Шурхотіння не чутно, але знаю — воно є. Джо каже, цей шелест, а потім аритмічний стукіт клавіатури — це і є перше звучання тексту, ще до того, як хтось його прочитає уголос. Щось у цьому є.

Коли вперше був той сон?

Сонце відбивається від білого паперу. Я сідаю за письмо, не помічаю, коли саме слова відриваються, пливають повітрям, тануть. Ні, так не має бути! Я хапаю слова, намагаюся прикріпити фрази до аркуша, але все марно. Першими зникають коми і крапки. Тоді розпорошуються на дрібний пил присудки, враз безсенсовні підмети беззвучно лопаються. Я вже не намагаюся спіймати слова. А тоді Аня каже: «Яка

гарна пісня!». Ми раптом у моєму дитячому ліжку — як тільки уміщаємося? Вона співає усе, що я написала. І я знаю, що ніяка це не пісня. Та й взагалі, це сон. Але я просто слухаю. А й справді, пісня гарна.

Очікування близько п'яти хвилин. Екіпаж просить вибачення за суттєву затримку, але запевняє, що в Борисполі ми приземлимося вчасно, рівно за чотири години.

Я люблю літаки. Цей рандомний набір людей, зв'язки між якими може проявити, ніби рентген, якась нісенітниця, тип двох однакових пар вінтажних Nike Air Max: на протезах сивобородого чоловіка з тунелями у в'ялих мочках і в підлітки з книжкою «Ukrainian Postmodernism: Vol. 5». Або взяти бортову їжу — хіба могли би люди розуміти, що таке смачна їжа, якби не існувало глиняних круасанів із хімічною сполукою під назвою «полуничний джем» усередині? Врешті, турбулентність. Завдяки їй усе стає гострим і чітким. Точно як сирий запах метро, де ми провели першу ніч відпустки, що виявилася війною. Той запах і досі проганяє всі системи в моєму тілі, нагадує про щось невідоме або забуте на кшталт підключичних м'язів, під'язичної кістки чи пуповини.

Тато розповідав, що малою я щовихідних просилася їхати в «аропорт». Мені було все одно, куди летіти, аби отримати льодяника від закладання вух і потім видивлятися ботсад і наш будинок крізь ілюмінатор. Сашко боявся літати. Минулого Різдва, вже суттєво перебравши із біфітером, брат згадував, що їй мугикання, коли вона прихилилася до його вуха, було єдиним, що рятувало від страху. Її. Я повільно випускаю повітря, роздратована власною інфантильністю. Під мамине наспівування. Матір, мама, ма.

«Cabin crew prepare for departure». Телінькає джінгл — хто б міг подумати, що у п'ятдесят другому міжнародні авіалінії, у яких половина персоналу є роботами, запровадять практику старої доброї «Укрзалізниці». Пісня теж олдскульна, щось із добірок воєнних часів у моїх однолітків і старших,

тодішніх підлітків. У сучасних тінейджерів вона хіба в списку крінжі, чи як там у них це зараз називається.

Мелодія так і лишається крутитись у голові. Я повертаюся до фото — і треба ж мені натрапити на нього саме зараз.

Той зошит. Вона знову і знову перечитувала його, роздивлялася чорно-білі знімки. Одного разу я заглянула туди, коли її не було вдома. Серед зображень незнайомих жінок (деякі з яких, утім, здавалися дуже знайомими) була картка з двома дітьми. Я була впевнена, що на фото я сама, от тільки хто цей хлопчик поряд і чому на мені якийсь дивний одяг? Та й фотографія виглядала так, ніби її випрали кілька разів. Але це точно була я! І родимки на місці. Я тоді розфарбувала волосся на світлині в помаранчевий, бо ця сірість була страшенно нудною. Вона ж розійшлася, кричала, що я зіпсувала її єдине дитяче фото, що я без планшета тиждень. Увечері перед сном вибачалася. Казала, що дуже втомилася, й узагалі, вона сама малою обожнювала розфарбовувати чорно-білі знімки.

Ми роздивлялися стосик із зошита, вона розповідала, що ті жінки — то бабуся Ніна, прабабусі й дідусі. Що худий кучерявий чоловік, який регоче і сяє, — це дідусь Паша. Я не повірила. Казала, що це він зробив фото її, маленької мами, яку я сплутала із собою.

Ах, згадала! Люлі-гой. Тобто «Стефанія». Для більшості моїх улюблених пісень, які вона співала на ніч, я мала альтернативні назви: «Журавлі» були піснею про чорний колір, «Червона рута» — про полон. Ось і хіт «Калуша» мав свій код. Як же я реготала, коли мама піддавалася на мої умовляння і намагалася читати реп.

*Заспівай мені, мамо, колискову,
Хочу я почути...*

Ні, цього разу я хочу розповісти, ма.

Валіза та її жінка

— А ш-шоб тобі! — ко́паю жовту валізу, яка вже котрий день вперто відмовляється вміщати в себе кросівки, кубик Рубіка, улюблене горнятко і другу книжку про Петсона і Фіндуса. Автобус післязавтра, а ще ж он та купа речей у кутку, які, дарма що предмети, юрбляться, ніби пенсіонери під обленерго, підсуваються бодай на міліметр ближче, щоби я, зашпортавшись, взяла котрийсь у руки й почула їхні відчайдушні чи то погрози, чи то благання: «Сашко без мене ніяк», «Хочеш істеричку від Дарки?», «А пам'ятаєш, яка ти в мені сексі...».

Ловлю цей рух боковим зором у дзеркалі — боже, хто це? У цій кімнаті завжди тінь, вікна виходять на порослий лісом пагорб, тож я вмикаю світло — може, у цьому справа. Але ні, хіба тон шкіри змінюється із сірого на жовтушний. Колам під очима вже можна давати свій індекс. Де й подівся тепло-зелений колір? «Що ти так дивишся?» — вигулькує звідкись мій голос. У мене ж колись був такий ефірний, радісний голос. Ні. Не можна згадувати. Але пізно, від цього звуку не допо-може ані затуляння вух, ані ввімкнений на повну гевіметал у навушниках.

«Що ти так дивишися?»

«Нічого, — Артем акуратно накручує моє пасемце на па-
лець. — Очі в тебе як айва».

«О боже, такі жовті?!»

«Не, я в бабусі тільки на канікулах бував, то тільки зеле-
на запам'яталася. Волохаста така, шершава. Радісна якась,
не знаю».

«Сам ти волохастий, дурачок».

Я тру обличчя долонями. Непроханий спогад ще бринить.
Айва. Канікули. Волохаста. Радісна. Дурачок.

Ну от, пройшло.

Боже, а волосся? Я стягую резинку і замість розпруженої
кучерявої хмарки з бронзовим відблиском бачу мокру то-
рішню соломку, поламану аритмічними зигзагами, з якої на-
віть на відстані в кілька кроків, наче дріт, проглядає сивина.
Здається, треба звикати вписувати у формуляри нові дані:
навіть випрямивши плечі — ай, як тягне під правою лопат-
кою! — і втягнувши живіт, я виглядаю нижче ніж на звичні
сто шістдесят. Я підходжу ближче й одразу жалкую про це: ри-
ска між брів не зникає, навіть коли всміхаюся. Мої губи пере-
творились на «сумний смайлик». Сашко так зашарівся, коли
сказав це. Хотів, здається, іще щось додати, але прибігла Дар-
ка і, як завжди, забрала всю увагу на себе.

Торкаюсь родимок на віддзеркаленій щоці — прохолодні.
Відпускаю пальця, і моє маленьке сузір'я робить відображен-
ня хоч на йоту стерпним.

Дивлюся собі за спину — роззявлені пащі валіз беззвуч-
но шкіряться.

— Звиняйте, — видихаю, уможуваючись на коліна перед жов-
тою. Що вже там, з розуму я, здається, зійшла ще в лютому —
буденно, як сходжу з потяга на звичній «Арсенальній». Я бу-
ла слухняною, не притулилася до дверей і виходила з вагона
швидше. І «ляньте на неї», як бабуся казала, — безкінечні

шмотки, квитки в Польщу, розмови з валізами. Що взагалі відбувається?

За стінкою гамірно, уже почали точитися смачні запахи — сьогодні куховарить Віра. Із двору у прочинену квартиру гупає м'яч, діти галасують, кричать: «Так нечесно!». Що це? Боже, мені вже його голос ввижається! А це ж він лише поїхав до Києва навідати квартиру, привезти дітям улюблені іграшки й книжки, щоби взяти із собою в Польщу. Це ж лише маленька розлука у великому розлученні. Дійсно. *Так нечесно.*

Теленькає робочий чат. «Як працює цей ендпойнт?» Хороше запитання, вчасне.

О, і Захар взяв гітару. Зараз будуть «Жовті стрічки», він найчастіше з них починає.

Вставай, пий чай з молоком, молися на теплий душ...

— Ти ба, — киваю до валізи. І тут невинувдані очікування. От дядько на «Золотих воротах», якого ми прозвали Волинкою, ніколи не змінює репертуару. Ні-ко-ли. Усі в офісі закочують очі й демонстративно зачиняють вікна, наче це допомагає. Але мені подобається знати, що о п'ятій я заварюю останню на день каву під «Титанік», а за пів години дорогою додому слухаю «Аркан».

Закочували, заварювала, чула — усім своїм виглядом промовляє валіза, дарма що тільки бігунки ледь подзенькують. Чисто персонажка Хаяо Міядзакі. Треба перепитати Сашка, чи не було серед усієї нечисті у «Віднесених привидами» демониці у вигляді валізи.

З ендпойнтом розібралися. Принаймні із цим. Останні гіфки в чаті скинуті, треба повертатися до зборів.

— Давай, мила моя, давай, більшого вимагай, — підспівую.

Хто-хто, а діти вміють вимагати. Хочуть залишитися тут. Воно й зрозуміло: ліс під боком, власний склад палиць і шишок у дворі, стара Кнопа, що зносить навіть найзавзятіші

пестоші, і ми, батьки, — достатньо поряд, щоби було спокійно, й достатньо далеко, щоби непомітно урвати зайву годину в гаджетах.

Я би й сама залишилася. Для далеких родичів ми непогано зійшлися. До цього бачилися лише раз, на нашому весіллі. *П'ят-над-цять*, боляче стукає в груди. П'ятнадцять років тому. «Це Захар, мій... ем-м, син маминого кузена з Угринова». Ох, знову — сліпуча пляма екрана в голові, я в першому ряду, евакуаційні виходи зачинені. Що ж, принаймні ніша для кросівка, здається, знайшлася.

«Це Захар, мій... ем-м, син маминого кузена з Угринова. Це як називається, троюрідний племінник?» — Артем розгублено переводить погляд із мене на довготелесого вусаня зі вилицюватим обличчям і чорними бровами, такими виразними, ніби живуть своє самотійне життя.

«Внучата цьоця», — сміється Захар, малюються химерними хвилями брови.

«У нас кажуть “брат у других”», — усміхається світловолоса дівчина поряд із Захаром. Укриті ластовинням передпліччя такі тоненькі. Та от вона простягає долоню, і я бачу маленький тризуб на зап'ясті. «Я — Віра».

Я тоді закохалася в їхню українську. Навіть придумали з Артемом день мови по п'ятницях. Наївні. Щоби витримати оті всі «А ви со Львова?» і «Ви ж прикалуєтесь?», однієї закоханості було мало.

«А сміливості тобі завжди бракувало», — беззвучно завершує думку смугаста сукня. За цю зухвалість вона летить у куток, у чергу під обленерго. Та вона має рацію. Я навіть довбані шмотки не можу викинути. І головне, сама напросилася. «Точно хочеш, щоби я відправив коробку? Може, новий одяг купиш?» Я так довго думала, як би гостріше відповісти, що він почав алопати. «Так, я тут. Точно, відправ, будь ласка».

Що тут у нас? Із коробки висмикую смугасту спідницю — ми в парку гойдалок, у мене страшенно затекли ноги, але Дарця так солодко спить.

За вікном відчайдушно щебече дрізд — справа до сутінків. Це ж треба, я вже дроздовим співом час вимірюю. Так і запишемо: розмовляє з валізами, спати лягає о терлінь-цвірінь по півночі. Цікаве резюме виходить, нічого сказати. Катя жартувала, що пора вписувати в нього навички готувати на п'ятнадцять душ і мімікрувати під дерев'яні балки сходів чи кахлі ванної, щоби попрацювати непомітно від зграйки дітей від двох до тринадцяти. Катя права, як завжди. А ще в неї дуже теплі долоні. Без неї з Вірою я би не витримала. Досі не віриться, що в Києві ми живемо за три квартали, а познайомилися тут. Тобто жили.

А в цій сукні гуляла вздовж моря. Його день народження, ми вирвалися вдвох буквально на день, хоча молока я зцідила на тиждень. Він викладає теплі мушлі на мої литки, пісок лоскоче шкіру, здається, уперше після народження молодшої я хочу цих, інших, дотиків. Як же добре було тоді.

Ай, все. Досить! Де інші спогади? Чи не ця сукня була на мені, коли як під гіпнозом ішла за ними вулицею?

Куди я їхала, коли побачила їх із вікна тролейбуса? Не знаю. Ще трохи, і буде пояснення, чому мого чоловіка тримає під руку якась жінка в оверсайз-тренчі й хіпстерській шапочці а-ля рибалка. Не просто тримає під руку. Але стоп. Ми ж пройшли цю історію, уже дев'ять років минуло. Так, останнім часом усе не дуже, але ж блискавка не б'є двічі в одне місце. Так, він оновив гардероб, включно з білизною, знову записався до спортзалу, став частіше вибиратися з друзями в кіно й пограти в оті задротські п'ятигодинні настільки. Боже. Але ж блискавка не б'є... Напевно, їй погано і він просто допомагає, він у мене такий галантний. Чому вона тоді сміється, закидаючи голову? Куценька шапочка падає, оголюючи гладеньке боб-каре ніжно-рожевого відтінку. А от і пояснення.

Мої очі спочатку бачили — рожеве волосся притискається до його щоки, рожеве волосся між його пальців, — а потім перестали. Потім чекання. Скільки? Не знаю. На відбиток його черевика — він любить химерні малюнки на підшві — гупнулося двадцять п'ять великих сніжинок, тоді я збилася.

Я кидаю сукню в пакет «на віддачу». Я була не в ній. Я була гола.

Ай, не можна згадувати! Ні, я мушу. Ще трошки, і я знайду місце для всіх потрібних речей у валізі. І головне, зрозумію, навіщо її збираю.

Я хотіла бути гордою — це ж було вже. Тепер уже точно кінець, от і все.

Тепер уже точно. Я відриваю погляд від землі, дивлюся вгору. На вії падає велетенська сніжинка. У плечах легшає. Тепер уже точно. Не втримую смішок. Рожеве волосся — серйозно? Ти ж так любиш Бергмана, а це... це якесь аніме, якби його робили на СТБ. У роті стає кисло, і я спльовую. Птфу. Голосно, як Сашко, коли спробував лакричного льодяника. Старша жінка з відразою зиркає на мене. Я вас розумію, жіночко. Це огидне аніме. Але це остання серія, чесно-чесно. Тепер уже точно.

От він виходить. От мої губи спочатку вимовляють, що я все знаю. А потім відчують його шершаве пальто — він притискає мене до себе, він завжди так робить, коли я плачу. У легенях більше нема повітря. Тільки крик. Вдих-крик. Видих-крик. І хрип.

«Я не знав, як сказати. Пробач, я...»

Від звуку снігу мене нудить. Це стандартний рингтон айфона. Він відповідає комусь, відвернувшись.

«Так, вибачте, форс-мажор. Вкладіть, будь ласка, я компенсую затримку і викличу вам таксі. Хай лиш зуби почистять».

Слова. Сіль. Сніг. Ліхтарі. Вдих-хрип і видих-хрип. Просто вдих. Видих.